

воспитании младшего поколения. В связи, с чем необходимо содействовать программам по развитию и укреплению институтов реабилитации и реинтеграции в социум.

Как национальные органы власти, так и международные организации все больше признают, что более глубокое понимание динамики насильственного экстремизма и радикализации, ведущей к терроризму, крайне важно для формулировки и реализации эффективных стратегий, направленных на предотвращение терроризма и противодействие ему [4].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Всеобщая декларация прав человека [Электронный ресурс]: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 года. - Режим доступа: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml. - Загл. с экрана.

2. Женщины и насильственный экстремизм в странах Европы и Центральной Азии. Краткие выводы и рекомендации. Структура Организации Объединенных Наций по вопросам гендерного равенства и расширения прав и возможностей женщин, 2017 [Электронный ресурс]: - Режим доступа: <http://eca.unwomen.org/ru/digital-library/publications/2017/10/women-and-violent-extremism-in-europe-and-central-asia#view>. - Загл. с экрана.

3. Гендерное равенство и устойчивое развитие [Электронный ресурс]: Мировой обзор роли женщины в развитии, 2014. - Режим доступа: <http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2017/women%20and%20violent%20extremism%20in%20europe.pdf?la=ru&vs=944>. - Загл. с экрана.

4. Информационный листок ОБСЕ Центр по предотвращению конфликтов [Электронный ресурс]: - Режим доступа: <https://www.osce.org/ru/secretariat/13718?download=true>. - Загл. с экрана.

Рецензент: Ормонова А.А., канд. ист. наук, ст. преподаватель кафедры теории и истории государства и права, и международного права КГЮА.

УДК 341: 347.65/68

Болотбеков К.Б.,
КМЮАнын жарандык жана үй-бүлө
укугу кафедрасынын окутуучусу
Болотбеков К.Б.,
преподаватель кафедры гражданского
и семейного права КГЮА
Bolotbekov K. B.,
Lecturer Department of Civil and
family law of the KSLA
моб.тел.:+996 (709) 596061
e-mail:ufc_champ@bk.ru

КОНСТИТУЦИЯЛЫК МУРАСТОО УКУГУН ЭЛ-АРАЛЫК УКУКТУК КОРГОО

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВАЯ ЗАЩИТА КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА НАСЛЕДОВАНИЯ

INTERNATIONAL LEGAL PROTECTION OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT OF HERITAGE

Аннотация: Бул макалада конституциялык мурастоо укугун эл-аралык укуктук коргоонун татаалдыгы каралат. Мурастоо чөйрөсүндөгү жарандык укуктук мамилелердин жөнгө салынышында чет элдик жарандардын катышуусунун маанилүүлүгү эске алынып, алар кезиктире турчу кээ бир көйгөйлүү суроолор белгиленет.

Аннотация: В этой статье рассматривается сложность международно-правовой защиты конституционных наследственных прав. Отмечается важность участие иностранных граждан в сфере регулирование наследственных отношений и раскрывается некоторые проблемные вопросы в области наследственного права.

Annotation: This article discusses the complexity of the international legal protection of constitutional inheritance rights. The importance of the participation of foreign nationals in the regulation of inheritance relations is noted, and some problematic issues are revealed.

Негизги сөздөр: Конституциялык мурастоо укугу; эл-аралык укук; менчик; эл-аралык келишим; коргоо; мыйзам; жаран.

Ключевые слова: Конституционное право наследование; международное право; международно-правовой договор; защита; закон; гражданин.

Keywords: *Constitutional right to inherit; international law; international legal treaty; protection; law; citizen.*

Мурастоо укугун эл аралык коргоо тутуму жетишээрлик түрдө кеңири жана татаал болуп саналат. Бул тутум өзүнө мурастоо укугун жөнгө салган эл-аралык укуктук жөнгө салууну, эл-аралык сотторду, эл-аралык ар бир макулдашуулардын ишке ашуусун көзөмөлдөө институтун камтыйт.

Кыргыз Республикасынын баш мыйзамы конституциянын 6-беренесинин 3 пунктуна ылайык Кыргыз Республикасы катышуучусу болгон жана орнотулган тартипте күчүнө киргизилген эл-аралык келишимдер жана ошондой эле эл-аралык келишимдердин жалпыга маалым болгон принциптери жана ченемдери Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунун бирден бир бөлүгү болуп саналат. Эгерде эл аралык келишим менен биздин мыйзамдагыдан башкача эрежелер орнотулса анда эл-аралык келишимдердин ченемдери колдонулат. Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесине жана жалпыга маалым болгон эл-аралык принциптерге жана ченемдерге ылайык Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктары жана кызыкчылыктары кабыл алынат жана кепилдендирилет. Ушуга байланыштуу эл-аралык ченемдерди жарандык, саясий жана башка адам укуктары менен байланышкан суроолорду, анын ичинде мурастоого байланышкан көйгөйлөрдү укуктук жөнгө салууда кандайдыр бир деңгээлде өзгөчө мааниге ээ деп белгилесек болот.

Эл-аралык укук экономикалык жана социалдык укуктук мамилелерде баардык катышуучулардын тең укуктуу болуусун бекитет. Ошондуктан “менчик жана мурастоо” укугунун эл-аралык укуктук ченемдери тийиштүү укуктар менен камсыздаган жактарга жарандуулуктун болуусун милдеттүү катары эсептебейт.

Менчик укугун жана мурастоону жогорудагы жагдайга окшош жөнгө салуу Кыргыз Республикасынын жарандарына тийиштүү экономикалык укуктарды жана кызыкчылыктарды чет өлкөлөрдүн аймактарында коргоого жол түзүп, чет элдик жарандардын мурастоо укугуна тиешелүү укуктарын Кыргызстандын аймагында эркин ишке ашырууга шартты пайда кылат.

Бирок дүйнөнүн ар кайсыл өлкөлөрү адамдын мурастоо укугун ар түрдүү формада жана ыкмада коргоону ишке ашырат. Ошону менен бирге элдин миграциясынын өсүшү менен чет элдик элементти камтыган мурастоо иштери ар дайым көбөйүп келүүдө. Көптөгөн учурларда биздин өлкөнүн жарандары чет өлкөдөгү мурастоону ишке ашыруу, ал эми чет элдик жарандар биздин өлкөдө мурастык укуктарын ишке ашырууга байланышкан маселелер менен кагылышууда. Бул учурларда конституциялык мурастоо укугун жөнгө салуу бул же тигил өлкөнүн ички коллизиялык ченемдеринин же болбосо эл аралык макулдашуулардын негизинде чечилип келүүдө.

Жарандык кодекстин 1207-беренесинин шарттарына ылайык мурастоо мыйзамын кийинки тартипте аныктоо системасы колдонулууда: эгерде мурас калтыруучу тарабынан керээзде ал гражданы болуп саналган өлкөнүн укугу тандалып алынбаса, жарандык кодекстин 1207-1208-беренелеринде башкача каралбагандыктан, мурастоо боюнча мамилелер мурас калтыруучу акыркы туруктуу жашаган өлкөнүн укугу боюнча аныкталат.

Баш мыйзам тарабынан кепилдендирилген мурастоо укугун коргоонун татаалдыгы ар бир өлкөнүн мурастоо чөйрөсүндөгү жергиликтүү мыйзамдарынын ар түрдүү болуп жаткандыгында экени ачык, тактап айтсак керээз жана мыйзам боюнча мурастоодо мураскорлор чөйрөсү ар түрдүү аныкталат, керээз түзүүнүн формасына ар түрдүү талаптар коюлган жана мурастык мүлктү бөлүштүрүүдө айрымачыктар жана башка ушул сыяктуу көптөгөн өзгөчөлүктөр кездешет. Мындан сырткары көп учурларда коллизиялык ченемдер да кагылышып, көйгөйлөрдү жаратат.

Мисалы Швейцария өлкөсүнүн эл-аралык жеке укук туралуу мыйзамынын ченемдерин изилдеп көрсөк, бул мыйзамдын 90-беренесине ылайык мурастоо кандайдыр бир жак туруктуу бул өлкөнүн аймагында жашап кала турган болсо Швейцариянын мыйзамы боюнча ишке ашырылат. Бул менен бирге мүлктүн жайгашкан жери жана түрү мааниге ээ эмес. Ушул эле учурда Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде камтылган “кыймылсыз мүлктү жана мамлекеттик реестрге киргизилүүгө тийиш болгон мүлктү мурастоо”[1] мурастык мамилелерди Кыргыз Республикасынын мыйзамы менен байланыштырат. Бул эки мыйзам актыларынын бири-

бирине келиш-пестиги айкын. Анткени мурас берүүчүнүн жашаган жерине байланыштуу мурастоо ар кандай мүнөздө болуп калышы мүмкүн. Эгерде мурас берүүчү Швейцарияда жашап, ал эми Кыргызстандын аймагында кыймылсыз мүлккө ээлик кылса, анда эки өлкөдө тең мурастоого жол ачылып, эки өлкөнүн бир катар ыйгарым укуктуу органдары тарабынан бир учурда мурастык иш ачылышы мүмкүн. Ошол сыяктуу эле тескерисинче кыймылсыз мүлк жогоруда көрсөтүлгөн чет өлкөдө жайгашса, ал эми мурас берүүчү биздин өлкөдө жашай турган болсо анда эки өлкөнүн органдары бирдей, бир учурда, бири-биринин пайдасына ишти чечүүгө жол берип эч бир мыйзам актысы тарабынан жөнгө салынбаган жагдай келип чыгат.

Чет элдик элемент менен татаалдашкан, мурастоо ишин алып баруу боюнча кайсыл өлкөнүн кызматкерлери жана органы ыйгарым укукка ээ экендигинен көз каранды деген И. Медведевтин [2] сунушу менен макул болууга мажбурбуз. Бул жагдай укук колдонуучуга эл-аралык жеке укуктун өздүк улуттук ченемдери гана милдеттүү экендиги менен ишке ашырылат.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен кепилдендирилген мурастоо укугун коргоодо тааталдыктар сот тарабынан чет элдик укуктун эрежелерин колдонуп жатып кээ бир мурастоого кирген мүлктү квалификациялоодо жана башка терминдерди аныктоодо көйгөйлөрдүн жаралуусу менен коштолот. Кайсы бир учурларда кыймылдуу мүлк деп эсептелген буюмдар, чет элдик мыйзам боюнча кыймылсыз болуп калат жана кыймылсыз мүлктөр тескерисинче кыймылдуу деп кабыл алынат. Мисалы кандайдыр бир ишкананы алып карап көрөлү [3]. “Ишкана” дүйнөлүк практикада кээ бир гана учурларда кыймылсыз мүлк катары каралат. Бул учурда Кыргыз Республикасында юридикалык түшүнүктөрдү квалификациялоо улуттук укуктук концепциялардын негизинде ишке ашырылышы керек. Мындан сырткары Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин 1193-беренесинин 2-пунктуна ылайык мүлктүн кыймылсыз же кыймылдуу буюмдарга таандык экендиги, ошондой эле мүлктүн башка юридикалык квалификациясы бул мүлк турган жердеги өлкөнүн укугу боюнча аныкталат.

Жогорудагылардан сырткары кошумча көйгөйлүү маселелер, татаал жагдайлар сот тарабынан адамдын мурастоо укугун коргоп

жатып жергиликтүү мыйзамда кездешпеген терминдерди кезиктиргенде келип чыгат. Мисалы кыргыз жараны Токтокунова Мээрим биздин өлкөнүн аймагында жашап жатып өзүнүн мүлкүн өз баласына керээз боюнча мурастап, кийинчерээк Улуу Британиянын жаранына турмушка чыгып, Лондондо өмүрүнүн калган жашоосун өткөрдү деп эсептейли. Мээрим каза болгон соң Англия жараны жубайынын Кыргызстандагы мүлкүнө талапкер болуп, бирок нотариалдык орган мурастоо жөнүндө күбөлүктү берүүдөн баш тартат. Жергиликтүү мыйзам менен жагдайды жөнгө салсак, баш тартуунун себеби бул жагдайда мурастоо боюнча керээз жазылгандыктан деп түшүндүрүлөт. Ал эми керээз мээримдин баштапкы никесинин негизиндеги уулуна жазылгандыгы белгилүү. Кыргыз Республикасынын сот тармагына кайрылуу менен чет элдик жаран мурастоону өзүнүн пайдасына ишке ашырууну сураганга жөндөмдүү, анткени Улуу британиянын мыйзамына ылайык никеге турган адам тарабынан калтырылган керээзди кийинки никеге туруу жокко чыгарат. Бул учурда сот тарабынан бул жагдайды кайсы өлкөнүн укугун колдонуу менен квалификациялоо суроосу келип чыгып бул суроо татаал маселени жаратат. Жергиликтүү мыйзамда мындай жагдайды чечүүчү ченем каралган эмес. Анткен менен Англис укугунда керээзди бул учурда жокко чыгаруу так каралып, ал үй-бүлөлүк укуктук мамилелерди жөнгө салуу чөйрөсүндө колдонулат. Эгерде соттук орган тандоодо Кыргыз Республикасынын үй-бүлөлүк мыйзамы боюнча ишти чечүүгө батынса, анда Үй-бүлөлүк кодексинин 168- беренесине ылайык жубайлардын жеке мүлктүк эмес жана мүлктүк укуктары менен милдеттери алар чогуу жашап турган аймактагы мамлекеттин мыйзамдары, ал эми чогуу жашаган жери жок болгондо, алар акыркы жолу бирге жашаган жердин аймагындагы мамлекеттин мыйзамдары менен аныкталат. Бирге жашаган жери жок болгон жубайлардын өздүк жеке мүлктүк эмес жана мүлктүк укуктары менен милдеттери Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен Кыргыз Республикасынын аймагында аныкталат.

Эгерде сот чет өлкөнүн укугун колдонуу менен, никеге туруунун негизинде керээз боюнча мурастоону жараксыз деп тапса, анда жергиликтүү мыйзамга ылайык тактап айтканда Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин 1207-беренесинин негизинде

аныкталат. Көрсөтүлгөн берене адамдын керээзди түзүүгө жана жокко чыгарууга карата жөндөмдүүлүгү, ошондой эле керээздин жана аны жокко чыгаруунун түрү, эгерде мурас калтыруучу тарабынан керээзде ал гражданы болгон өлкөнүн укугу тандалып алынбаса, мурас калтыруучу акыркы жашаган өлкөнүн укугу боюнча аныкталып, ушул эреже боюнча чечилүүгө тийиш.

Келтирилген коллизиялар мурастоо укугун эл-аралык укуктук коргоо чөйрөсүндө өнүгүүлөрдү жасап, өзгөртүүлөрдү киргизүү зарыл экендигин күбөлөндүрөт.

Кээ бир өлкөлөрдүн конституциялык мыйзамдары эл-аралык макулдашуулардын артыкчылыгын карайт. Алып көрсөк Франциянын конституциясынын 55-беренесине ылайык өз эрежеси менен уруксат берилип, ратификация болгон эл-аралык макулдашуулар жарыяланган учурдан тартып эки тарап менен бирдей колдонулса, жергиликтүү мыйзамдардын күчүнөн дагы жогору күчкө ээ [4]. Германия федеративдик Республикасынын баш мыйзамынын 25-беренесине ылайык жалпыга маалым болгон эл-аралык келишимдер өлкөнүн укугунун негизги бөлүгү болуп саналат. Алар мыйзамдарга салыштырмалуу артыкчылыкка ээ болуп өлкөнүн жашоочулары үчүн укуктарды жана милдеттерди жаратат [4].

Ал эми кээ бир өлкөлөр эл-аралык макулдашууларды улуттук мыйзамдын бир бөлүгү катары кабыл алышат. Мисалы Япония конституциясынын 98-беренесинде эл-аралык макулдашуулар менен орнотулган ченемдер жана келишимдер ак ниетүүлүк менен көзөмөлдөнүүсү керек деп көрсөтүлгөн [4].

Биздин өлкөдө Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук системасынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

Эл аралык келишимдерди жана эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптерин жана ченемдерин колдонуу тартиби жана шарттары мыйзамдар менен аныкталат.

Бул тартипте жогоруда көрсөтүлгөн укуктук мамилелер Россия Федерациясынын мыйзам актылары менен шайкеш эрежелер менен жөнгө салынат.

Жогоруда көрсөтүлгөн ченемдер дүйнө жүзүндөгү өлкөлөрдүн анын ичинде Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык

мамилелерди жөнгө салууда бирдиктүү ченемдик негизди калыптандырууга мыйзам актылары менен ачык жол берүүсүн күбөлөндүрүүдө.

Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасы тарабынан мурастоо укугун жөнгө салуучу чоң көлөмдөгү эл-аралык келишимдер жана макулдашуулар ратификацияланган. Алардын катарында төмөндөгү актыларды белгилесек болот:

- 2002-жылдын 7-октябрында түзүлгөн “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө конвенция” [5];

- 1996-жылдын 26-августунда түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Казахстан Республикасынын ортосундагы “Жарандык жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1996-жылдын 24-декабрында түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Өзбекстан Республикасынын ортосундагы “Жарандык жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1994-жылдын 24-январында түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Россия Федерациясынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1998-жылдын 06-майында түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Тажикстан Республикасынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1997-жылдын 05-августунда түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Азербайжан Республикасынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1997-жылдын 10-апрелинде түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Латвия Республикасынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим”;

- 1996-жылдын 04-июнунда түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Кытай эл Республикасынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча

укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим;

- 1982-жылдын 12-августунда түзүлгөн СССР жана Чехия Республикасынын ортосундагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим; 21.07.1999-жылдагы Кыргыз Республикасынын указына ылайык Кыргыз Республикасы үчүн күчүнө ээ.

- 2006-жылдын 05-сентябрында түзүлгөн Кыргыз Республикасы жана Турция мамлекетинин ортосундагы “Жарандык, коммерциялык жана кылмыш-жазык иштери боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө келишим;

Белгиленген эл-аралык укуктук актылардын негизги максаты бул мурастоо чөйрөсүндө мамлекеттер аралык мамилелерди жөнөкөйлөштүрүү болуп саналат. Ошону менен бирге кээ бир актылар жалпы улуттук мыйзам менен орнотулган эрежелерди өзгөртүүгө багытталса, кээ бири тескерисинче эч нерсени өзгөртпөйт. Мисалы 2002-жылдын 7-октябрында “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш-жазык боюнча укуктук мамилелер жана укуктук жардам жөнүндө Кишинев шаарындагы түзүлгөн конвенциянын 51-беренесин алып карасак, бул ченемге ылайык мурастоо жөнүндө иштер боюнча кыймылдуу мүлктү мурастоо мурас берүүчүнүн каза болоорунун алдындагы жашап турган оорду боюнча каралып, жашап турган жериндеги мыйзамдар менен жөнгө салынат. Ал эми кыймылсыз мүлккө жалпы эреже катары кабыл алынган, анын жайгашкан жери таасирин тийгизет[5]. Ушул сыяктуу эле мурастоо укугуна карата колдонулуучу жалпы аныктоо режими көптөгөн макулдашууларда бирдей көрсөтүлгөн. Алар Тажикстан, Азербайжан, Латвия, Кытай эл Республикасы, Чехия менен болгон келишимдерде көрсөтүлгөн. Алардын ичинде эл-аралык жеке укуктун мурастоо жөнүндө унификацияланган коллизиядук ченемдери (кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктү мурастоого колдонулуучу укук, керээздин формасы ж.б) жана унификацияланган материалдык ченемдери (Мурастоону кабыл алууга болгон мөөнөт, ээсиз калган мүлк ж. б.) мындан сырткары мурастоо иштери боюнча таандулук, мурастоо мүлкүнүн корголуусу жана мураскорлордун кызыкчылыктары жөнүндө ченемдер.

Колдонуу укугун жалпы аныктоо режимин жогоруда көрсөтүлгөн конвенция өтө тактык менен жөнгө салып мурастоодогу ээсиз калган мүлккө карата дипломаттык өкүлчүлүктүн же болбосо консулдук мекеменин ыйгарым укуктарын камтыган. Минск конвенциясынын ченемдери жөнгө салынуучу суроолор боюнча биз белгилеп өткөн макулдашуулар менен окшоштугу бар, бирок мазмуну жагынан алып караганда кээ бирөөлөрү менен кезигишпейт. Бирок бул конвенция тараптары болуп эсептелген катышуучуларынын башка эл-аралык келишимдеринин жоболоруна таасир тийгизбейт (82-берене). Ошондуктан Минск конвенциясынын ченемдери менен бир эле учурда эки өлкөнүн ортосунда дагы башка макулдашуулар кезиксе жана алардын ортосунда окшош мамилелерди жөнгө салуу боюнча айрымачылыктар келип чыкса Минск конвенциясынын ченемдери колдонулат. Кыргыз Республикасы катышкан баардык эки тараптуу укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө келишимдер кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктөрдү мурастоо үчүн өз өзүнчө коллизиядук ченемдерди камтыйт. Кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктөрдүн түшүнүгүн квалификациялоо боюнча суроолор эки тараптуу укуктук жардам көрсөтүү жөнүндө келишимдердин кээ биринде гана кездешет.

Кыргыз Республикасынын конституциясы менен кепилдендирилген өз мүлкүн башкаруу анын ичинде эл-аралык мурастоо укугу Жарандык кодекс менен гана жөнгө салынбастан, 1961-жылдын 5-октябрынан тартып керээздин формасына карата колдонулуучу Гаак Конвенциясынын ченемдеринде дагы кездешет. Конвенциянын 1-беренесине ылайык ыйгарымдуу мыйзамдардын тизмеси аябагандай кеңири. Керээз анын формасына карата мыйзамдын кийинки талаптарына жооп берсе жарактуу деп эсептелет:

- Керээз түзүүчүнүн керээз түзүү учурунда же болбосо каза болоорунун астында ээ болгон жарандыгы же болбосо керээзди түзүү оорду;

- Керээз түзүүчүнүн керээз түзүү учурунда же болбосо каза болоорунун астында туруктуу жашаган оорду;

- Керээз түзүүчүнүн керээз түзүү учурунда же болбосо каза болоорунун астында негизги ээлик кылган резиденциясынын оорду;

➤ Кыймылсыз мүлк үчүн анын жайгашкан жери.

Жогорудагыдай коллизиялык ченем-дердин жагдайында керээзди анын формасынын талаптарына жараша жараксыз деп табуу сейрек кездешет.

Ошонтип, мурастоонун эл-аралык процедурасы улуттук коллизиялык жана ошондой эле Кыргыз Республикасы менен чет өлкөлөрдүн ортосундагы эл-аралык макул-дашууларда камтылган атайын эрежелерге негизделет.

Түзүлгөн эл-аралык укуктук макулдашуу макулдашып жаткан эки өлкөнүн ортосундагы байланышка стабилдүүлүктү орнотот, бирок мурастоо укугун эл-аралык укуктук жөнгө салууда мыйзамдагы ажырымдарды калтырып дүйнөнүн башка өлкөлөрү тарабынан кабыл алынган эл-аралык укуктук стандарттарга ылайык келбөөсү толук мүмкүн.

Бул көйгөйдү чечүү мурастоо укугун коллизиялык жөнгө салган ченемдерди унификациялоо менен байланыштуу. Ченемдерди унификациялоо Кыргыз Республикасы тарабынан мурастоо чөйрөсүндөгү артыкчылыкка ээ болгон конвенцияларды ратификациялоо жана ошондой эле улуттук мыйзамдарды жогоруда көрсөтүлгөн макулдашуулардын, конвенциялардын талап-тарына жооп бергидей кылып ылайыкташтыруу жолдору менен жүргүзүлөт. Мындай ыкмалар эл-аралык укуктук актыларды кабыл алуунун жана мындай актыларга тиешелүү жарандардын жана адамдардын укуктарын жана кызыкчылык-тарын эл-аралык укуктук коргоону жүзөгө ашырган органдардын чечимдерди кабыл алуусунун негизинде ишке ашырылат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 41-беренесинин 2-пунктуна ылайык ар ким бузулган укуктары менен эркиндиктерин коргоо үчүн эл аралык келишимдерге ылайык адам укуктары боюнча эл аралык органдарга кайрылууга укуктуу деп табылып, өлкөбүздүн жарандарына аябагандай жакшы шарт түзүлдү.

Адам укуктары боюнча эл-аралык ченемдерди ишке ашыруу жана көзөмөлдөө боюнча ыңгайлуу система зарыл, анткени мамлекеттин ичинде укуктук тартиптин стабилдүүлүгү үчүн негизги мааниге ээ болгон жагдай бул эл-аралык келишимдерди улуттук мыйзамдардын каражаттары менен колдонуу. Мындай системанын механизмдери Кыргыз Республикасында пайда болуп өнүгүүнүн

алгачкы гана этаптарында деп белгилесек жаңылышпайбыз.

Кээ бир Европа өлкөлөрүнүн чет элдик жарандардын катышуусу менен мурастоо иштерин чечүү тартиптерине көңүл бурсак. Соттор бул өлкөлөрдө Адам укуктары боюнча конвенцияны колдонуп шайкеш иштер боюнча Европа сотунун чечимин эске алуу менен мурастык иштерди кароо жолу менен мамлекеттин ички укугунда эл аралык ченемдердин түздөн-түз таасир этүүсүн камсыз кылышууда. Сот бийлиги мыйзам чыгаруучулар эч нерсе кыла электе ушундай жол менен түздөн-түз Конвенциянын талаптарын ички мыйзам менен интеграция кылууда. Конвенция сотторго өлкөдө мындай оорунду берүү менен сот бийлигин күчөтүүнүн эң чоң инструментине айланууда.

Заманбап өлкөлөрдө эл аралык ченемдер өлкө ичиндеги органдардын катачылыктарын, кемчиликтерин эскертүү үчүн зарыл болгон кепилдиктерди жаратышат.

Жогоруда белгиленген жагдайлар кийинки корутундуларды чыгарууга шарт түзөт:

1. Мурастоо укугун эл-аралык коргоо механизмдин өнүктүрүү бул укуктарды Кыргызстанда өз укуктарын коргоо максатында жергиликтүү укук коргоо органдарына кайрылган кыргыз жарандарынын же болбосо жалпы эле чет өлкөлүк жарандардын, жарандыгы жок жактардын, качкындардын укуктарын жүзөгө ашыруунун деңгээлин жогорулатууну камсыз кылат.

2. Өлкөбүздөгү конституциялык мурастоо укугун коргоого багытталган жана сот адилеттүүлүгүнө кайрылуунун мүмкүнчүлүгүн камсыз кылган ченемдерди анализдөө көрсөткөндөй, бул чөйрөдөгү ченемдик укуктук актылар эл-аралык укуктук стандарттардын талаптарына жооп берет. Бирок Кыргызстаныбыздын укуктук мамлекетти түзүүгө болгон умтулуусу изилденип жаткан чөйрөгө карата мындан дагы терең аракеттенүүлөрдү талап кылат. Ошону менен бирге эл-аралык жөнгө салуудагы буга чейинки алган тажрыйбабыз бул жүрүштө аябагандай чоң мааниге ээ.

3. Эл-аралык практикада калыптанган жагдайды жетекчиликке алуу менен, өлкөбүз баш мыйзам тарабынан кепилдендирилген мурастоо укугун коргоонун деңгээлин жогорулатуучу, эл-аралык укуктук ченем-

дердин интеграциясын ылдамдатуу үчүн кээ бир чараларды кабыл алуусу зарыл.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР:

1. 1998-жылдын 5-январындагы № 1 Кыргыз Республикасынын жарандык кодекси (II Бөлүк) (10.12.2018 ж. карата өзгөрүүлөр жана толуктоолор менен). – Кароо режими: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30212538#pos=369;-54. – Экрандан кароо.

2. Международное частное право и нотариальная деятельность [Текст]: /сост. И.Г. Медведев. - 2-е изд. - М.: Волтерс Клувер, 2005. - С. 106.

3. 1996-жылдын 8-майындагы № 15 Кыргыз Республикасынын жарандык кодекси (I Бөлүк) (06.08.2018 ж. карата өзгөрүүлөр жана толуктоолор менен). – Кароо режими: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30212538#pos=369;-54. – Экрандан кароо.

4. Конституции зарубежных государств [Текст]: учебное пособие. - 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2006. - С.67.

5. 2002-жылдын 7-октябрындагы “Жарандык, үй-бүлөлүк жана кылмыш иштери боюнча укуктук жардам жана укуктук мамилелер жөнүндө конвенция. - Кароо режими: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/17401>. – Экрандан кароо.

Рецензент: Джумалиев Д.С., юридикалык илимдердин кандидаты конституциялык жана муниципалдык укук кафедрасынын доцентинин милдетин аткаруучу.

УДК: 340:659.4

Близнюк С.П.,
 КМЮАнын маалыматтык укук жана табигый илимдер кафедрасынын окутуучусу
Близнюк С.П.,
 преподаватель кафедры информационного права и естественно-научных дисциплин КГЮА
Blizniuk S. P.,
 lecturer of the Department of Information Law and Natural Science Disciplines KSLA
 моб. тел.: +996 (555) 357-787
 e - mail: sbliznjuk@inbox.ru

**МААЛЫМАТТЫК СОГУШТУН
 ЭЛ АРАЛЫК
 УКУКТУК КЕСЕПЕТТЕРИ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ
 ПОСЛЕДСТВИЯ
 ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ**

**INTERNATIONAL LEGAL IMPLICATIONS
 OF THE INFORMATION WAR**

Аннотация: Макалада маалыматтык согуштун аныктамалары жана анын негизги концепциялары каралат. Куралданган чыр-чатактар укуктук дактан анализденип жана ушул нормалардын маалыматтык согушка тийиштүү колдонулуусу каралат. Укуктук жактан маалыматтык доордо куралчан кол салуунун мамлекеттин маалыматтык коопсуздугуна кол салуу катары трактовкаланат. Ошондой эле маалыматтык согуштун юридикалык кесепеттери эл аралык укук чөйрөсү тарабынан каралат.

Аннотация: В статье рассматриваются определение информационной войны и ее основные концепции. Проанализированы нормы права о вооруженных конфликтах, оценивается возможность применения данных норм к информационным войнам. Проведена трактовка вооруженного нападения, как атаки на информационную безопасность государства в век информации с позиции права. Так же рассматриваются юридические последствия информационной войны с точки зрения международного права.

Annotation: The article discusses the definition of information warfare and its basic concepts. Analyzed the rules of law on armed conflict, assesses the possibility of applying these standards to information wars. An interpretation of the armed attack was carried out as an attack on the state's information security in the information age from a legal perspective. The legal consequences of the information war from the point of view of international law are also considered.

Негизги сөздөр: Маалыматтык согуш; куралдуу чыр-чатактар; шайкештик принциби; гумандуулук принциби; маалыматтык курал; эл аралык келишимдер; эл аралык укук.

Ключевые слова: информационная война; вооруженный конфликт; принцип соразмерности; принцип гуманности; информационное оружие; международные договора;